

Handleiding : Jef Geys, Quadra Medicinale , 53rd International Art Exhibition – La Biennale di Venezia

De presentatie en publicatie van Jef Geys voor de biennale van Venetië zijn als een handleiding te lezen, voor het paviljoen gelegen in een stad die ooit één van de meest dichtstbevolkte en kosmopolitische steden van de moderne tijden was. Het was van aanvang aan de bedoeling een publicatie te maken die ook eetbaar en verteerbaar was, maar de eco-technologische revolutie van de industriële productieprocessen die onder de slogan ‘cradle to cradle’ doorgevoerd wordt, heeft het drukproces nog niet zo ingrijpend kunnen omvormen zodat dit vandaag al gerealiseerd kon worden.

De locatie en context waar de eerste presentatie van Quadra Medicinale plaatsvindt - twee cruciale begrippen in Geys's praktijk -, vindt plaats in de Giardini van Venetië. Venetië staat model voor een vorm van organische urbanisatie: de niet volgens plan en rationele principes aangelegde maar een door de fysieke eigenschappen van het terrein gevormde en in de tijd geëvolueerde grillige vorm van stedelijke organisatie, dat meer gelijkenissen met een weefsel als een plan heeft. Met als achtergrondproblematiek de massieve verstedelijking van de planeet tijdens de afgelopen decennia en de problemen die dit meebrengt op het vlak van macro-economische, politieke en vooral ecologische organisatie van de ruimte en bevoorrading, verdrong de vraag naar het plan van een stad naar de achtergrond, terwijl op de eerste plaats de logica van de logistiek van de ontgonnen verstedelijkte ruimtes kwam, met de problematieken van huisvesting, mobiliteit, overproductie, verzorging, gezondheid, multiculturaliteit... Venetië staat hier dus niet enkel symbool voor een alternatief model van stedenbouw – met zijn efficiënte organisatie en een grote dichtheid – maar ook als één van de ‘economische’ motoren van Europa, door het intense verkeer van goederen en mensen die het eeuwenlang tot een centrum maakte. Ook op politiek gebied was het een uitzonderingsmodel, daar het lang het enige voorbeeld was van de vrijheden die de burgerlijke republiek bood, de enige alternatieve bestuursvorm voor de absolutistische monarchiën in de afgelopen eeuwen. Deze factoren maakten het tot een model van kosmopolitisme die de twintigste-eeuwse avantgarde's fascineerde. Als internationale draaischijf en graadmeter voor het vergelijken van moderne, grootstedelijke samenlevingen staat Venetië dus geenszins symbool voor een uitzonderingsmodel als historische of anachronistische stad waarvoor het soms wordt aanzien. De stad stelde juist het debat tussen een rigoureuze systematiek en de schijnbare wanorde, tussen planmatige vooruitgang en archaische traditie haarscherp.

Dat Jef Geys in zijn projecten nauwelijks een legitimatie zoekt in elementen van de historische ‘context’ of ‘site-specificity’ om er zijn projecten met betekenis mee op te laden, is bekend. Indien hij al symboliek of metaforen zou gebruiken, dan enkel omwille van het beter leesbaar en bevatbaar maken van zijn projecten. Het nieuwe onderzoeksproject dat aan de basis ligt van deze presentatie Quadra Medicinale is reeds in vier steden doorgevoerd, maar ook namen van vele andere steden verschijnen op de plannen en in de tekeningen. In de centrale ruimte zijn de eerste vier resultaten van de methode die Geys ontwikkelde voor het onderzoek. De namen van de andere steden duiden aan dat dit een ‘open’ operatie is, volgens een preciese methode die zo structureerd is dat ze als een algemeen geldige handleiding, in elke stad overdraagbaar en toepasbaar is, voor ieder die ze wil toepassen op zijn directe leefomgeving. Het internationale platform van de biennale van Venetië in het een bizarre park met natie-paviljoens, biedt zich hiervoor aan als een ideaal platform voor een demonstratie van die methode en de historische stad Venetië is tegelijkertijd een ideaal klankbord omdat het de tegenspraken in opties tussen moderne visies op vormen van grootstedelijke samenlevingen schril en contrastrijk duidelijk maakt.

Het uitgangspunt is op een tweeledige manier geformuleerd: in de eerste plaats de concepttekst van Jef Geys, 'Quadra Medicinale' waarmee de kunstenaar zijn project definieert en situeert binnen de classificatie van zijn biografie. Deze tekst is vertaald naar 12 talen die alle in het paviljoen voorkomen. Geys heeft op alle teksten in handschrift bepaalde kernwoorden en basisbegrippen die hij vaak gebruikt aangebracht, als een oefening zichzelf en anderen deze kernwoorden in een veelvoud aan talen aan te leren. En daarnaast een uitgebreide serie schetsmatige tekeningen op 'kraft'-inpakpapier met voorstellingen van planten, academische model-tekeningen, benamingen van planten, opschriften van straatnamen en 'kernwoorden' en illustraties uit militaire handleidingen.

Het tweede uitgangspunt is uitgewerkt als een collectief wetenschappelijk onderzoek en classificatie, dat verschillende documenten bevat, gaande van topografische plaatsbepaling, beschrijvingen van vindplaatsen en vindsters, en beschrijving van milieu en concrete eigenschappen van de planten, een herbarium van gedroogde planten met hun wetenschappelijke en courante benaming, een fotografische afbeelding die een uitvergroete omzetting in een beeld is. Deze vier resultaten van de methode door vier personen op hun woonomgeving, creeert nauwelijks een beeld van de stedelijke ruimte maar richt wel de blik op de 'verschillende' vegetale culturen die erin voorkomen. Het werpt ook de vraag op naar de reden van het aantreffen van de planten, en waarom juist in die omgeving? Waarom groeit een plant op een bepaalde plek in de stad, schijnbaar toevallig gezien de keuze voor het wortels slaan er niet zo vanzelfsprekend is als in de vrije natuur. Dit fatale instinct tot zelfontplooiing in gelijk welke situatie, kan gezien worden een effect van excessief groei-instinct of ook als een deregulatie van het systeem en een bedreiging voor het plan. Het betreft hier natuurlijk niet de tuin- of plantsoenplanten die in netjes georganiseerde manier het stedelijke territorium afboorden en opgroeien. Hun plaats is vooraf bepaald, zowel in de individuele private tuinen als in de berm, groenzones en parken van de stedelijke zones. Het zijn ook 'gecultiveerde' planten. De aandacht wordt in dit project gericht op de plaatsen waar het zogenaamde 'onkruid' voorkomt. Aan deze nutteloze en wilde organismes wordt gewoonlijk achteloos voorbijgegaan omdat ze noch esthetisch noch productief zijn. De miskende eigenschappen en kwaliteiten vormen echter een onbewust potentieel, ook binnen de stedelijke ruimte. Met deze methode wordt ook het fundamentele verschil tussen de romantische conceptie van een ongerepte wildheid en die die een omgang zoekt met het aangetroffen 'milieu' om er lessen uit te leren scherp, en het verschil tussen terroir en territorium. Dit verschil ligt niet alleen aan de basis van een andere conceptie over natuur en ecologie maar bij uitbreiding ook over fundamentele verhoudingen tussen mensen, dingen en de verhoudingen ertussen.

Indien de eerste stap het trekken van een raster op een stadsplan was, dan duidt dit niet enkel op een esthetisch conflict tussen rectilineaire, rationele vormen - van urbanisatie, van methodisch denken, van observatie en analyse - met het organische, toevallige en vloeiende wat aan de weefselachtige archipel en de planten kan worden afgelezen. In Quadra Medicinale vinden beide demonstratief hun echo in de spanning tussen het scherpkantige raster en de grillige vorm van de planten, maar ook in de vloeiende lijnen van de tekeningen of de grafische aanduidingen in de vertaalde teksten. Jef Geys richt de aandacht niet op de symbolische of poëtische beeldspraak die zo vaak met planten en bloemen wordt geassocieerd. Zoals in al zijn werken hebben de afbeeldingen van natuur en planten in de eerste plaats de functie van leesbare vormen en begrippen: tekens, vormen, namen en eigenschappen. De gebruikelijke culturele interpretatie van planten als lyrische tekens die plaatsvervangend werken voor een poëtische inhoud slaat hij over en concentreert zich op de preciese benaming en beschrijving.

De definitie van 'pragmatische esthetiek' kan naar voor geschoven worden voor de manier waarop heel verschillende elementen die functioneren binnen verschillende 'kennis- en gebruikssystemen' van zowel kunst en andere gesofisticeerde gebruiken als uit de alledag (zowel vormen, tekens, namen, afbeeldingen, relaties...) door een lichte verschuiving en omzetting op een nuchtere en rechtoe-rechtaan manier getest worden op hun betekenissen en kwaliteiten. Dit door ze visueel onderling te confronteren en vergelijken, en daarnaast ook te kijken ook hoe ze functioneren binnen andere discipline's en contexten.

De methode die Geys volgt is de nevenschikking en seriële herhaling, wat de verhoudingen tussen de dingen, de verschillen en gelijkennissen opvallend maakt en verduidelijkt. Deze 'deconstructieve' methode is erop gericht de ballast, de verzonnen en gefabuleerde bijbetekenissen die tradities, conventies, vooroordelen en mythes spinnen rond tekens en beelden, af te schudden en opnieuw tot het abstractie-niveau te kunnen komen waar de dingen en begrippen op hun specificiteit kunnen beoordeeld worden. Daar waar tekens tot starre formules of schema's worden, dat wat als canon van verfijning wordt aanzien, legt hij op een raster.

Onverstoorbaar werkt Geys zo sinds de late jaren '50 aan zijn eigenzinnige variant op de structuralistische methodes. Geys introduceert eveneens, zowel in zijn manier van werken als in de onderwerpen, thema's en personen waarmee hij samenwerkt, gegevens en methodes uit andere disciplines die buiten artistieke of esthetische sfeer liggen maar uit de exacte of sociale wetenschappen komen zoals sociologie, psychologie, economie, biologie, urbanisme, ecologie, politiek... Dit maakt zijn samenwerkingen en groepsprojecten tot ware interdisciplinaire onderzoeksprojecten, zoals het ook het geval is bij Quadra Medicinale. Geys zin voor esthetisch experiment zit niet in het zoeken naar een nieuwe technieken, vormen of perceptiewijzen, maar in het combineren en beoordelen van verschillende disciplines en minder bewuste aspecten van menselijke activiteit, zowel zeer verfijnde als triviale. De combinatie in deze reeks Quadra Medicinale van etno-botaniek, de ecologische transformatie van technologische processen en de sociaal-economische-urbanistische vraag naar zelfhulp en prekariteit, zijn maar drie van de niveau's die hier samenkomen. Eén doel is, zoals hij het ook voor zijn leerlingen in de rijksmiddelbare basisschool in Balen in zijn lessen progressieve esthetica jarenlang deed, te komen tot leer-methodes voor zelfstudie en zelfontwikkeling, en er concepten mee uit te werken die zowel binnen het esthetische debat als in een maatschappelijke omgeving hun logica kunnen ontplooien.

Met deze werkwijze definieert hij een eigenzinnige positie binnen de kunstwereld, daar hij zijn artistieke voorstellingen en opvattingen confronteert met en toetst aan concepten uit andere disciplines. Een permanente skepsis t.o.v. orthodoxiën over kennis, de ontwikkeling en overdracht ervan, zowel wat esthetische canons als opvattingen en ideologieën betreft zijn een constante. Geys's imaginair is echter ook niet gebiologeerd door de zoektocht van kunstenaars naar neutrale en objectieve taal of kennissystemen, maar door een onafgebroken interesse en het leren kennen van de complexiteit van zowel gesofisticeerde als populaire en informele praktijken die ontsnappen aan de tendensen tot inkapseling in gewoontes, regels en voorschriften.

Geys collectieve handleiding is niet bestemd voor een academisch-rationele studie van een stof, maar staat voor een niet-afstandelijke omgang, voor een speurtocht naar miskende kwaliteiten in organismes die bestaan binnen de stedelijke ruimte. De intentie om al zijn voorafgaande, gelieerde projecten en de Quadra Medicinale in een eetbare krant te drukken, gaat ook nog een stap verder. Het streven naar leermethodes tot zelfontwikkeling, vindt in dit

idee een letterlijke vertaling van het menselijke verlangen om ‘dieper inzicht’ in iets te krijgen, het te bevatten. Dit verlangen kan uitdrukking vinden in het willen ‘opnemen van’, het assimileren van de stof, het effectief bevatten van complexe ideeën tot op cel-niveau. Quadra Medicinale is een demonstratie van de functies, de identiteit en de verhoudingen tussen een hele resem dingen, betekenissen en hun omzetting in artistieke voorstellingen of in taal. Het kan als een handleiding gelezen worden voor het zichzelf aanleren van een omgang met miskende, genegeerde eigenschappen, die zoals Geys aangeeft, daklozen de mogelijkheid geven zichzelf een medische basis-behandeling aan te leren.

Dirk Snauwaert